

Nr 2.

Av herr **Hellberg**, *angående ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.*

I inte mindre än sex fall har det under fjolåret inträffat, att val till riksdagens andra kammare blivit upphävda och nya val måst anställas därför att till följd av någon försumlighet å valförrättarens sida samtliga de avgivna rösterna från ett eller flera valdistrikt blivit kasserade.

Det råder ett uppenbart missförhållande mellan fel och påföljd i sådana fall.

Det är orimligt, att en hel valkrets skall få underkasta sig besväret av omval därför att vederbörande valförrättare inom ett enda eller ett par distrikt inte som sig bort har fullgjort sina åligganden. Valkretsen består kanske av 30—40 kommuner, och alla dessa skola välja om därför att inom blott en enda av dem allt inte gått fullt lagenligt till vid det ordinarie valet. Det nya valet kommer därtill att äga rum under en årstid som är synnerligen olämplig, det medför en ny agitation, som kräver tid, krafter och kostnader, det river upp de annars för det året avslutade partistriderna och framkallar lätt ökad bitterhet mellan de kämpande.

Den naturligaste påföljden för en valförrättares försumlighet kunde väl tyckas vara, att denne drabbades av något ansvar. Yrkanden därpå ha också hörts under diskussionen rörande fjolårets omval. Enligt en och annans mening skulle sådant ansvar redan efter nu gällande lag kunna ådömas. Det har dock veterligen inte förekommit att den paragraf i strafflagen, 25 kap. 22 §, vars första stycke likställer fel av den som förordnats att »ämbete eller tjänsteärende förrätta», med fel av ämbetsmän, blivit tillämpad på här ifrågavarande fall. Det torde nog därför behövas ett uttryckligare stadgande, därest ansvars påföljd skall träffa felaktiga valförrättare.

Att en sådan påföljd skulle skärpa deras noggrannhet, som komme att utsättas för densamma, är väl sannolikt, även om den givetvis måste

bli av rätt lindrig art. Men någon absolut förebyggande verkan finge den ju inte. Om trots den en försummelse som medförde kassering av samtliga valsedlarna från ett distrikt bleve begången, så skulle också i ett sådant fall nytt val ett par månader efter de ordinarie valen kunna ädömas en valkrets lika väl som nu.

I fall ansvarspåföljd för valförrättare skulle anses lämplig att införa, så borde den därför kompletteras med en annan bestämmelse, som förordats av fyra reservanter till 1912 års konstitutionsutskotts avstyrkande utlåtande över de motioner om åtgärder mot masskassering av valsedlar, som då väckts av herrar Holmdahl och Nilson i Örebro. Nämda reservanter — herrar Hellberg, Wavrinsky, Branting och Larsson i Västerås — yttrade:

»Kassering av hela valsedelmassan från ett visst valdistrikt utan någon valmännens förskyllan utgör en så svår kränkning av en viktig medborgarrätt, att definitivt betryggande åtgärder däremot böra vidtagas. En enkel och fullt effektiv sådan åtgärd vore att stadga omval för det distrikt, ifrån vilket samtliga avgivna valsedlar blivit kasserade på grund av fel från valförrättarens sida. Samma stadgande borde också gälla för den händelse alla valsedlar från ett valdistrikt genom någon yttre tillfällighet (eldsvåda, missöde på posten eller liknande) gått förlo-rade. Att vissa olägenheter kunna tänkas följa med dylika partiella omval må väl erkännas, men de väga dock icke över den trygghet för valmännens rätt som ensamt ett sådant stadgande synes kunna fullt skänka.»

Om ett stadgande av den innebörd, som i denna reservation angives, bleve insatt i vallagen, så skulle de väsentliga olägenheterna av ett omval vara avlägsnade. Det nya val, som den röstsammanräknande myndigheten skulle äga att utsätta, komme ju nämligen endast att drabba det eller de valdistrikt, för vilka någon felaktighet begåtts (eller eventuellt någon olyckshändelse inträffat), och då nämnda val genast bleve ut-satt att hållas inom en mycket kort tid, komme det att så nära som möjligt sammanfalla med de övriga valen och därför inte heller i regel framkalla någon ny valstrid. För en försumlig valförrättare bleve det också en snar och kännbar straffpåföljd, sannolikt lika kännbar som något laga ansvar, om han ensam bland sina kolleger inom kretsen finge utstå obehaget av en blott några få dagar efter en förra följande ny valförrättning, till vilken såväl han själv som alla däri deltagande visste, att de besvärats blott därför att han inte förstått att rätt fullgöra sitt förtroendeuppdrag.

Mot sådana partiella omval har anmärkts, att de voro onödiga för den händelse de kasserade rösterna inte inverka på valutgången. Men

även om de inte på något vis skulle göra det, så är, såsom i den anförda reservationen framhållits, det principiellt oriktigt, att hela den aktiva valmanskåren inom en socken eller sockendel utan någon sin förskyllan liksom utstrykes från de röstades antal. Det är av en viss vikt, att de olika partiernas röstsiffror vid ett val bli så exakta som möjligt. Och även om röstmängden från ett valdistrikt inte direkt skulle inverka på valutgången i något avseende, så kan det ändå tänkas medföra menliga verkningar om den kasseras, exempelvis därigenom att till följd därav röstskillnaden mellan två partier minskas till några få röster och såmedels möjligheten för klagomål över valutgången ökas.

Emellertid är det vid en röstsammanräkning så gott som omöjligt att avgöra om rösterna från ett valdistrikt inverka på valutgången. Det är lätt nog att räkna ut, om de kunna förändra representanternas fördelning på de olika partierna. Men det låter sig näppeligen göra att uträkna, huruvida de kunna på något sätt inverka på platsfördelningen inom varje särskilt parti. Ty denna fördelning berör ju inte endast den eller dem som bli valda utan även den eller dem som i händelse av deras avgång skola inträda i deras ställe. Och om det även kan medges, att denna senare omständighet i de flesta fall inte har någon större vikt, så är det dock, när det gäller en sådan medborgerlig angelägenhet av första ordningen som ett riksdagsval, alldeles oberättigat att blott på grund av en annan persons formella försumlighet (eller en olycklig tillfällighet) ett större antal röstberättigade skola förhindras att på denna angelägenhet öva sitt lagliga inflytande.

I enlighet med vad som uttalats i den förut anförda reservationen från 1912, torde distriktsomval böra föreskrivas även för de visserligen sällsynta fall, då hela valseldmängden från ett eller flere distrikt till följd av någon olyckshändelse inte kommit till sin rätt vid röstsammanräkningen.

Därest så vid en röstsammanräkning det på här angivna grunder befinnes, att ett sådant distriktsomval måste äga rum, bör förrättningen avbrytas och uppskjutas, dag för valet bör genast utsättas och denna dag bör bestämmas så, att den infaller inom den allra närmaste tiden. För att den avsedda skyndsamheten inte må på något sätt kunna förhindras, bör också beslutet om nyvalet undantagas från överklagningsrätten. En följd därav kan då naturligtvis någon gång bli, att en röstkassering, som överklagad skulle blivit upphävd i högre instans, får bestå. Men den olägenheten måste väl erkännas vara mycket mindre än den tidsutdräkt, som klagomål i flera fall skulle komma att medföra, och ännu mycket mindre än de omval som nu för ett enda distrikts skull kunna ädömas

alla kommuner inom en hel valkrets flere månader efter det ordinarie valet.

På grund av det anförda tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte besluta i lagen om val till riksdagen av den 26 maj 1909 införa bestämmelser av den innebörd som angives i följande förslag till ändringar och tillägg i denna lag, nämligen:

1) orden »inverka ej på valet» i andra stycket av § 57 utbytas mot uttrycket »anses ogilla»;

2) efter § 60 insättes en ny paragraf av denna lydelse:

Om av den i § 57 andra stycket sagda eller annan anledning samtliga valsedlar från ett eller flere valdistrikt blivit förklarade ogilla eller om de genom olyckshändelse gått förlorade, skall sammanräkningen icke avslutas, utan Konungens befallningshavande har då att genom beslut som icke får överklagas omedelbart utsätta och på vanligt sätt låta kungöra nytt val för detta eller dessa distrikt att hållas senast inom tio dagar. Först sedan de i § 55 omnämnda handlingar från det eller de nya valen inkommit till Konungens befallningshavande, fullföljes med iakttagande av bestämmelserna i § 57 första stycket den avbrutna röstsammanräkningen;

3) som följd av denna nya § 61 ändras den nuvarande § 61 till 62, den nuvarande § 62 till 63 o. s. v.

Stockholm den 17 januari 1918.

Mauritz Hellberg.